

LISTEK.

Carska krona in suženjska veriga.

Odlomek iz zgodovine bolgarske države. Po nem. izvirniku spisal A. M. (Konec.)

Dočim so bili v francoskem taboru veseli in dobre volje, je prišlo poročilo, da prihaja Sultan Bajesid od Trnovega. In še celo zdaj niso hoteli nehati posvetni vitezi od razuzdanega početja. Tedaj se prikažejo okrog poldne 28. kimovca krdela turške konjenice, pripravljena za boj. Kralj Sigmund je še lahko pravočasno postavil svoje čete v bojni red. Predno se je vse to zgodilo, so se vrgli francoski vitezi na sovražnika s tako silo, da so polomili Bajesidovo bojno vrsto in mu prizadeli velike izgube. Malo je manjkalo in Turki bi se bili morali umakniti. Toda v odločilnem trenutku je dal sultan svojim najboljšim četam, ki se še niso udeležile bitke, povelje za napad. To je bilo za krščansko vojsko usodepolno. Francoze so potisnili nazaj in mnogo najboljših bojnikov je padlo. Kmalu je nastal splošen beg. Sicer so se še upirali nekaj časa Nemci, Poljaki in Čehi pod poveljstvom Sigmunda, a končno so se spustili v beg tudi ti. Od malega števila zvestih vojakov spremljan, je prišel Sigmund le s težavo do Donave in zbežal na neki slabi ladji.

Kakor so bile Bajesidove izgube velike, tako so bili pomembni sadovi njegove zmage. Po bitki pri Nikopolju se je obrnil proti zahodu, vjel zadnjega bolgarskega vladarja na Balkanskem polotoku, kneza Sracimira, in združil njegovo ozemlje s turško državo. Ponosni zmagovalc je mislil že tedaj, da sme zahtevati od cesarja Emanuela v Carigradu predajo njegovega glavnega mesta. Emanuel pa sultanu niti ni odgovoril.

Bajesid je prenašal to prezirljivo ravnanje z zavestjo, da bo že prišel čas, ko bo nekega dne mesto ob Zlatem rogu odmevalo od zmagozlasnega vriska njegovega ljudstva. Toda sam ni več dočkal tega dne.

L. 1444 je pretela Turkom še enkrat velika nevarnost, da bi jih preobvladali kristjani. Mladí ogrski kralj Ladislav je šel s svojim poveljnikom Hunjadom, najslavnejšim vojskovodjem svojega časa, v boj proti nevernikom in njihovem sultanu Muradu II. Benetke, Genova in napež so ga podpirali z ladjami in denar-

jem. Pri Varni ob Črnem morju je bila bitka. Že so mohamedanci pokazali pete in Murad sam je obupal. Tedaj se razširi vest, da je kralj Vladislav umrl. To je dalo mohamedancem novega poguma; vrgli so se zopet na kristjane in izvojevali sijajno zmago.

Sedaj se je morala prepričati Evropa, da ni več mogoče poraziti silnega Turka. Za Bolgarijo pa ni bilo več nobenega upanja, da bi si pridobila zopet svobodo.

Devet let po nesrečnem dnevu pri Varni se je zrušila popolnoma vztočno-rimska država. 29. maja l. 1453. je padlo mesto Konstantina Velikega v roke zmagozlasnemu sultanu Muradu II., in Konstantin XI., zadnji cesar, je kot junak izkrvavel pod sabljami jančarjev.

Zašlo je solnce svobode krščanskim narodom na balkanskem polotoku, začela se je dolga, temna noč suženjstva, v kateri ni videla ostala Evropa solz, ki so jih jokali tamkaj podjarmljeni narodi, niti slišala vzdihov, ki so se izvijali iz prs trpečih. Ubogo bolgarsko ljudstvo je moralo silno trpeti, in najžalostnejše je bilo, da je izginilo celo njegovo ime iz imenika ostalih narodnosti, usoda, ki se ni doletela nobenega drugega naroda. Bil je za Bolgare strašen udarec; nekaj časa najmogočnejša država na vzhodu Evrope, pred katero je trepetalo celo ponosno vztočno rimsko cesarstvo in pred njo zatemnelo, je bila sedaj izbrisana iz števila narodov. Bila je teptana, mučen suženj, ki ni smel niti ječati, ako ga je trpinčil mučitelj.

Ostalo je tako stoletja, dokler ni napočilo Bolgariji novo, zlato jutro, jutro vstajenja in svobode, ko je zaslišala vsa Evropa, kako je rožljaje padla suženjska veriga raz roke in noge teptanega in mučenega sužnja.

Kako lahko delavec obogati.

K bankirju (bogatašu) Bankerju je prišel nekega dne priprosti ribič prositi podpore. Bankir ga je nekaj časa pazno motril in vprašal: „Ali pijete alkoholne pijače?“ — „Malo“, odgovori ribič, „tu in tam kako čašico“. — „Dobro“, odvrne bankir. „Glejte, danes je 2. januar; poskusite to leto, nobene alkoholne pijače ne piti, pa se čez leto dni zopet oglasite pri meni!“ —

Ribič je držal besedo in se čez leto dni oglasil pri bankirju. — „Ali igrate?“ ga vpraša bankir. — „Malokedaj, včasih stavim loterijo“, odvrne ribič. —

niki niso dosti brigali za to bolezen. Tudi med angleškimi četami, ki so bile sestavljene iz domačinov, se je že večkrat pojavila, a noben Anglež se ni zmešnil za to. Sedaj so bili popolnoma presenečeni in od groze so odreveneli. Prav tako preplašeni so bili tudi Evropejci, ko je pričela razsajati po Evropi, potem ko je najprej na vzhodu grozotno gospodarila. L. 1823 se je pojavila v Astrahanu, čez nekaj časa je prenehala, a l. 1829 je zopet nastopila, razširila se do Moskve, na Poljsko in se l. 1831 pojavila tudi v Nemčiji. Z grozo in trepetom je bilo prepojeno vse evropsko prebivalstvo tedaj, čeprav je „dokazal“ filozof Echtermeyer, da je ta bolezen barbarska (za nižje sloje) in da se mora zato ustaviti ob mejah barbarskih dežel. Ali kolera mu ni storila te usluge in je na Dunaju ter v Berlinu zahtevala ogromno žrtev.

Otroška zadrega. V neki šoli na Češkem se je nedavno pripetila ta-le dogodbica: Prišel je nadzornik in učitelj v I. razredu je z otroci izvajal nalogo 1 in 1. Nekí deklici pa stvar ni šla in ni šla od rok, to se pravi, z jezika. Naj se je učitelj še toliko trudil, da bi spravil iz nje, koliko je 1 in 1, otrok je ves zmeden molčal. Tedaj ji hoče pomagati šolski nadzornik in ji v znamenje dvigne dva prsta. Deklica se še bolj zmede in v svoji zadregi pogleduje enkrat učitelja, enkrat nadzornika. Končno pa boječé pove: „Gospod učitelj, ta-le gospod mora ven!“

Grad Habsburg. Iz Švice poročajo, da bodo meseca junija začeli popravljati rojstni grad habsburške vladarske hiše. Nekateri deli gradu so še dobro ohranjeni. Cesar Franc Jožef je podaril za vlogo dveh oken v viteški dvorani potrebne stvari. Vloge imajo prvotni grb habsburških vitezov in avstrijskega orla. Stroške za popravo gradu bo prevzela švicarska vlada.

Velika svetovna razstava bo l. 1915 na Dunaju. Uprizoriti jo namerava nižjeavstrijsko obrtno društvo v praznino svojega 75letnega obstanca.

Krasen uspeh umnega kletarstva. Č. g. Ivan Nemanjič, umirovljeni župnik v Melki na Kranjskem, je prodal vino rizling iz l. 1911 hektoliter po 288 kron. Imenitna cena, pa je tudi roba k temu. Vinorejci, izpolnjujte vestno dobre nauke o kletarstvu!

Petvinarske novice hočejo po vzgledu Nemčije, Italije in Francoske vpeljati tudi pri nas. Ako se to zgodi, bodo krajearji in vinarji sčasoma izginili iz prometa, in posledica bo, da se bo gotovo blago podražilo. V Italiji je n. pr. škatljica vžigalice takoj stala 5 vinarjev, ko je dala država skovati 5vinarske novice.

Davek na ptice. V upravnem okraju Arnsberg na Vestfalskem obstoji že od l. 1843. in v Magdeburgu (oboje v Nemčiji) od l. 1845. davek na slavce v kletkah, ki prinaša letno 18 K. Res čudno, da še avstrijski državniki, ki kujejo določila za nove davke, niso prišli na to vrsto državnih dohodkov. Primernejši bi tak davek gotovo bil, kot davek na vžigalice.

Nova tiskarna bankovec. Avstro-ogrski banka je sklenila zidati v dunajskem predmestju novo palačo za svoje urade. Zidava pa bo le počasi napredovala, ker so merodajni krogi proti temu, da bi se ta

„Poskusite to leto celo nič igrati, pa pridite čez leto dni zopet k meni!“

Ribič se je držal tega in čez leto dni se prikaže zopet pred bankirjem. — „Ali kadite tobak?“ ga tokrat vpraša bankir. — „Gospod, kako ne bi, saj ribič ne more brez tobaka živeti!“ — „No, pa poskusite to leto brez tobaka, pa se mi čez leto dni oglasite!“ —

Leto je minulo, a ribiča ni bilo več določeni dan k bankirju. Poslal je tedaj svojega slugo k njemu, rekoč: „Včeraj sem Vas celi dan čakal, zakaj niste prišli?“ — „Ni bilo treba“, odvrne ribič. „V teh treh letih sem se odvadil piti, igrati in kaditi ter sem si toliko prihranil, da tuje podpore več ne potrebujem.“ — In iz tega priprostega ribiča je postal glasoviti ameriški milijonar z imenom Vanderbilt.

V težavnih razmerah živi dandanes delavstvo, splošna draginja delavca najbolj tlači. Iščejo se vzroki delavski bedi, delajo poskusi, rešiti socialno vprašanje, krivda se zvraca na današnji družabni red ali na druge stanove, a najhujši krivec in sovražnik delavstva tiči v njem samem — in to je alkohol. Dokler se ta hudič ne izžene iz delavstva, tudi zvišanje plač ne bo kaj izdalo. Čim več se zasluzi, tem več se zapije, potem seveda ne pomaga nič. Belgijski socialni politik Laveleye pravi: Če bi delavci hoteli varčevati svoje groše, ki jih izdajajo za žganje, bi v 20. letih lahko pokupili vse tovarne, v katerih sedaj delajo. Alkohol je velikanski goljuf. Delaven človek potrebuje primerne hrane, alkohol ga goljufa, ker izmeče zanj denar, redilnih, človeku potrebnih telesnih snovi pa nima nič (kakor žganje) ali pa le zelo malo (pivo); alkohol goljufa človeka, ker se mu zdi krepčilen, v resnici pa le omami človeka in sčasoma spodje telesno moč in zdravje.

Alkohol je goljuf, ker obeta človeku dobro voljo, da človek pozabi na svoje težave in skrbi, v resnici pa človeka poživini, razdere domači mir in pahne celo obitelj v nesrečo ter raztegne svoje prokletstvo še na potomstvo.

Nikar se naj nihče ne izgovarja, da je žganje-pitje posledica siromaštva; nasprotno, žganjepitje in sploh popivanje pospešuje siromaštvo. Če hočeš sam sebi dobro, če hočeš kaj imeti in biti zdrav ter s svojo družino zadovoljno vživati svoj težko zaslužen kruhek, varuj se največjega sovražnika — alkohola! Najboljša alkoholna pijača ni vredna težko prisluženega delavskega vinarja. Poskusi živeti brez alkohola, zlasti žganja, pa boš videl, da imamo prav.

Iz celega sveta.

Belgijska dvojezična armada. Belgijska zbornica je sprejela zakon o jeziku v vojski. Odslej bodo morali vsi belgijski častniki in podčastniki znati oba deželna jezika, valonsko (francosko) in flamsko. Polki se ne bodo rekrutirali iz enojezičnih krajev, temveč bodo imeli mešano moštvo, da se tako praktično omogoči priučitev drugega jezika.

Nemški cesar Viljem, jako delaven človek, si je uredil svoje dnevno delo nenavadno natančno. Cesar Viljem je n. pr. strasten čitatelj listov, ali ker ne more čitati vseh časopisov, si je napravil poseben urad, v katerem so nastavljeni prevajalci za 7 jezikov, ki pod nadzorstvom enega častnika režejo iz raznih listov one članke, ki bi cesarja zanimali. Izrezke in prevode nalepijo na velikanske papirje in jih stavijo v mapo, na kateri je cesarski grb. Cesar vstane ob 6. uri, ob 7. uri mu prinesejo mapo in potem, oborožen s svinčnikom, čita ter dela zraven člankov svoje opazke. Po en nemški list bere še potem v jutro in zvečer. V postelji bere pri električni luči.

Apneni kruh. V bolnišnici v Monakovem sta profesorja Emmerich in Loew preizkušala že delj časa, kako upliva pomnožena apnena hrana na živalski in človeški ustroj. Poizkuse sta pričela zato, ker sta prišla do prepričanja, da imajo ravno ona živila, ki jih uživamo v največji množini, namreč kruh in meso, prav malo apna. Poizkusi so bili zelo ugodni. Ne le bolniku, temveč tudi zdravemu človeku, prija pomnožena apnena hrana izvrstno, splošno zdravstveno stanje se povzdigne, dela lahko mnogo več, telesna teža postane večja, za nalezljive bolezni ni več tako vsprejemljiv, trudnost izginja in spanje je izredno krepko. Emmerich in Loew sta prvotno priporočala, da naj človek zavziva raztopino apnenca, s katero naj pokrije primanjkljaj potrebnih soli, ki jih potrebuje telo. Ker je pa bila ta raztopina zelo grenka in je tudi priprava zelo težavna, zato sta sedaj pridobila veliko monakovsko pekarijo, ki peče kruh, v katerem je precejšnja množina apna. Apnen kruh je iz črne in bele moke in izgleda prav tako kakor navaden kruh. Tudi po okusu se mu skoraj ne pozna, da je apno v njem. Cena je le neznatno višja kakor za navaden kruh. Apnen kruh ima 4krat več apna kakor navadni kruha. Prof. Löw pravi: „V bodoče bo človeštvo peklo in jedlo le apnen kruh.“

Kako so spoznali kolero. Dne 28. avgusta leta 1817 je dobila angleška vlada poročilo, da razsaja v Džisoru ob Gangu v Indiji neznana, grozna kužna bolezen, ki je v nekaj tednih pobrala 6000 ljudi. Hastings, ki je poveljeval takrat četam ob Sindu, je slikal novo bolezen tako strašno, da se je bala vlada najhujšega. Tudi med njegovo vojaštvo je prišla grozotna bolezen. Bežati je moral, in ko je prišel čez 8 dni v Betvah, mu je ostalo le neznatno število mož, in cesta, po kateri je bežal, je bila posuta z mrlji. Značilno je to, da noben od angleških zdravnikov ni imel pojma o tej bolezni, čeprav je v Indiji že dolgo časa prej divjala in jo je poznalo prebivalstvo pod različnimi imeni. Ker so za njo umirali le domačini, se zdrav-

denarni zavod zidal izven mestnega središča. Pa tudi denarni vzroki sodelujejo zraven. Zgradba je namreč proračunjena na 20—30 milijonov kron. Radi tega se bo najprej začela zidati samo tiskarna za bankovce, ki bo stala okoli 6 milijonov.

Kitajska vlada in krščanska vera. Kitajska vlada je zapovedala vsem predstojnikom krščanskih misijonov, naj se vsako leto na dan 27. aprila praznuje slovesna služba božja za blagor kitajske države. Pri tej slovesnosti bodo navzoči tudi zastopniki vlade. Kitajska vlada pa ni storila tega iz spoštovanja do katoliške vere, ampak zgolj iz političnih ozirrov. Ona namerava po vzgledu Združenih držav v Ameriki priznati vse vere in podeliti vsem iste pravice. Pri tem pa živjajo največ ugodnosti luteranski misijoni iz Severne Amerike, ker so mnogo pripomogli do revolucije. Kljub temu, da je sedanja republikanska vlada prostozidarska, je dovolila, da sme vsak prosto pristopiti v katoliško cerkev.

Prepovedana „zdravila“. C. kr. finančno ministrstvo je obvestilo deželne finančne oblasti, da skuša tvrdka dr. Josipa Lister in drug v Čikagu po navideznem posredovanju nekega Z. Wiren v Čikagu potom pošte različna zdravilna sredstva, ki so popolnoma enaka v prometu prepovedanim tajnim sredstvom tvrdke A. M. Winter in drug v Washingtonu, pošiljati v Avstrijo. Prepoved c. kr. namestništva v Gradcu z dne 30. decembra 1904 glede prometa tajnih zdravilnih sredstev se razteza v isti meri tudi glede tukaj imenovanih sredstev.

Spominski križec dobijo vsi častniki in vojniki, ki so služili ob času balkanske vojne na meji. Križec bo čisto priprost z napisom 1912—13.

Zlat denar je skoro popolnoma izginil iz prometa. Le s težavo se dobi tu in tam 10- ali 20kronski zlat. Država je spravila skoraj ves zlat denar v drž. blagajne. Znamenje hudih in nemirnih časov.

Razredna loterija. Cesar je potrdil zakon o upeljavi razredne loterije. Vsako leto se bo vršilo dvojno žrebanje. Letos se bo vršilo prvo žrebanje meseca novembra. Razredna loterija bo obsegala 100.000 srečk. Ena srečka bo veljala 200 K, obroki in deli srečke bodo veljali 40 K, ki pa se bodo lahko vplačevali še v manjših delih. Če bo zadela kaka srečka dobiček, bo razdeljen isti na več loteristov. Dosedanja mala loterija se ne bo popolnoma odpravila, ampak samo omejila. Postava o novi loteriji določa, da se bo stara loterija popolnoma odpravila najpozneje po 10 letih. Torej še strastnim loteristom up po ambah in ternah ni popolnoma splaval po vodi.

Oba nič. Svobodomislec frančiškanskemu bratu: „Da bi imel jaz Vaš denar!“ — Brat: „In jaz Vašo pamet!“ — Svobodomislec: „Kaj bi pa potem imela?“ — Brat: „Oba nič!“

Večkrat vina sit. Žena (svojemu možu, ko pride ponoči pijan domov): „Ti pa tudi nisi nikoli vina sit!“ — Mož: „Večkrat kakor ti.“

Premožnejši kmet (obiraje prašičevo glavo): „Ko bi vedel, da ima ta pujske tako dobro glavo, ga pa ne bi bil zaklal, ampak ga dal rajši študirat.“